

□ Stangpoppentheater

Stangpoppen zijn marionetten die niet aan draden hangen, maar aan een stevige stang. Deze is aan de kruin bevestigd of loopt door de kop en de hals heen. De stang is vastgehaakt aan een schroefoog in de bovenkant van de romp. Verschillende Europese landen of streken hebben een levende traditie op het gebied van het stangpoppenspel.

In België en Frans-Vlaanderen treft men stangpoppentheaters aan in de volkswijken van een aantal grote steden. Ze zijn gevestigd in een omgebouwde kelder, loods of caféruimte.

Het Brusselse stangpoppentheater heet *Toonetheater*. Vanaf de eerste helft van de negentiende eeuw noemden de opeenvolgende spelers zich Toone 1, 2, 3, enz. De huidige speler is Toone 7. De vaste komische figuur is het straatschoffie *Woltje*. Hij draagt een geruit kostuum.

Lafleur is de kluchtfiguur uit het traditionele stangpoppentheater van Amiens. Hij neemt het altijd manmoedig op voor de zwakken. Helaas komt hij daarbij nogal eens in aanvaring met het gezag. Maar daarvoor heeft hij wel een oplossing: met een met ijzer beslagen schoen trapt hij de agent in zijn oog.

Tot de stangpoppen behoren tevens de befaamde Antwerpse *poesjenellen*. Ze hebben aan de rechterpols een tweede stang voor de armbeweging. Bij de kluchtige *Voddebalen* hangt aan de pols een knuppel. Hiermee kunnen ze geduchte *akketatjes* uitdelen. De lijken van verslagen tegenstanders stapelen zich op. De voddebalen genieten de moederlijke zorg van kroegbazin *Belle Jeannette*. De opvoeringen worden gegeven in *poesjenellenkelders*.

□ Luisterplekje

In het Poppenspe(e)lmuseum zijn op verzoek fragmenten te beluisteren uit het traditionele stangpoppenspel van Antwerpen. Door het gezelschap *Neel van Cakenberghe* wordt gespeeld: *Ourson en Valentijn* en *De Leeuw van Vlaanderen*. In de negentiende eeuw bestonden er te Antwerpen nog een twintigtal stangpoppentheaters. Het voornaamste en enige overgebleven poppentheater is de *Poesje van de Reep* (Repenstraat). Reeds verschillende geslachten schaviezen (van *schouwveger*, omdat de poppenspelers veelal schoorsteenvegers waren) hebben hier de 'volksmens' op ridderavontuur genomen. Ze kwamen zo in aanraking met *de Neus*, *de Schele* en *de Kop* – de 'Voddebalen' – die beducht zijn om hun brede armzwaaien, de zogenoemde *akketatjes*. Er wordt geen blad voor de mond genomen. De stukken, in sappig Vlaams, zitten vol grapjes en woordverdraaiingen, en er wordt flink geramd en gerost. De Kop: "Ik had daarvan 'ne kakstoel van 'ne waogel gekocht veur m'n marsandies te transperteere." *Ónze marsandies*, dat wil zeggen monografieën, briefkaarten en andere leuke spulletjes op poppentheatergebied zijn in de *Poppenspe(e)lmuseumwinkel* verkrijgbaar.

□ Achter het net, een por met de stok

Bezoekers tonen altijd een groot medeleven met het wel en wee van de poppen op het toneel. Vroeger gebeurde het niet zelden dat zij in de handeling ingrepen en de kwade partij bekogelden met appels, noten en ander voedsel. Om de poppen daartegen te beschermen, spanden de spelers dikwijls een *net* voor de toneelopening. Bij de stangpoppentheaters zat vroeger achter in het zaaltje bijna altijd een man met een *lange stok*, soms met aan het uiteinde een *handje*. Belhamels die tijdens het optreden de orde dreigden te verstoren of zich te veel met de voorstelling gingen bemoeien, gaf hij, over de hoofden van de anderen heen, een stevige *por* tussen de ribben.

□ Tsjechië, Slowakije, Sicilië en Napels

De meest verfijnde stangpoppen hebben Tsjechië en Slowakije. De poppen werden vroeger dikwijls gesneden door houtsnijders die tevens beelden voor kerken vervaardigden. De grootste en zwaarste stangpoppen zijn die van Sicilië en Napels. Ze worden door middel van stangen en enkele koorden bewogen. Zo zijn ze prima toegerust voor snelle en hevige strijd. Een belangrijk deel van het repertoire bestaat uit de legenden over de *paladijnen* van Karel de Grote. De ridders zijn uitgedost in fraaie, uit koper geklopte harnassen.

Een geregeld terugkerend moment in een stangpoppenvoorstelling is de *consiglio* (de raad). De paladijnen staan in een rij opgesteld voor hun vorst om een opdracht te ontvangen, bijvoorbeeld tot het voeren van een gevecht tegen de Saracenen. Van de paladijnen zijn de scheeloggige *Orlando* en de blonde *Rinaldo* het meest geliefd. De paladijnen bekampen niet alleen de heidenen, maar vechten ook met gevaarlijke dieren. *Ruggiero* bijvoorbeeld wordt in het bos aangevallen door een slang, die zich om hem heen kronkelt en hem dreigt te wurgen. De held trekt onversaagd zijn zwaard en weet het dier na een wilde strijd te doden.

De stangpoppenspelers van Sicilië en Napels speelden de ridderlegenden vroeger in afleveringen: iedere avond een volgend deel. Zij kondigden dit aan door middel van zeer grote, op papier geschilderde affiches, de zogenoemde *cartelloni*, die buiten aan de pui gehangen werden. De affiches van Palermo zijn verdeeld in zes à acht vakken met daarop het

beeldverhaal van de komende dagen. Een reep papier met 'oggi' (heden) bij een van de vakken geeft het programma van die dag aan. In Catania gebruikte men voor ieder verhaalfragment een aparte affiche. Men verwisselde ze per voorstelling. Het zijn juwelen van volksschilderkunst.

□ Kijken in de Poesjenellenkelder

Registraties van handpoppenspel, het traditionele stangpoppenspel en andere vormen van poppentheater kunnen op verzoek vertoond worden in onze *Poesjenellenkelder*.

Raadpleeg voor meer informatie over het stangpoppentheater ook eens onze websites www.poppenspelmuseum.nl en www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl, of onze ruim zeventuizend werken omvattende *Poppenspe(e)lmuseumbibliotheek*. Wij wensen u veel luister-, lees- en kijkgenot!

- Afbeelding: Siciliaanse en Luikse stangpop (eind negentiende eeuw) en fragment van 'Reglement van de poesje' (Antwerpen).

Poppenspe(e)lmuseum ©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21
www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl